

Újjászületett piramisjáték?

Több száz székelyföldi károsult lehet

Romániai piramisjátékok: a Caritas-jelenség

Ezelőtt húsz évvel, 1992 ősze és 1994 tavasza között, egy bizonyos Ioan Stoica nagyon sok romániai ember kezébe színes tévét, új házat és autót adott – ám sokkal, de sokkal több embert és családot elszegényített, földönfutóvá tett. Nemcsak a piramisjáték kiagyalója, hanem az akkori legfelsőbb román politikai körök is benne voltak a Caritas-jelenségben. Később az is bebizonyosodott, hogy a Securitate utódszervezete, az akkor újrateremtő Román Hírszerző Szolgálat (SRI) vezetői is benne voltak az ügyben.

„Ha KÁRÍTÁSZ egy látj s béhozod, nyócat kapsz hályyibá!” – valahogy így viccelődött egy diáklap háromszéki tájszólással a kilencvenes évek egyik legnagyobb romániai piramisjátékával, amely a rendszerváltás után alig két-három évvel megmutatta, hogy nagyjából miről szólt akkoriban Kelet-Európa és a világnak ez a szeglete. A szegénység, a bizonytalanság, a gyors, munka nélküli meggazdagodás reménye, valamint a folyamatos félretájékoztatás és a messianisztikus narratíva együttesen tudták „sikeressé” tenni a rendszerváltás utáni Románia legnagyobb, tömeges csalását.

A pénzmosás fellegvára: Funar Kolozsvárja

A csalást egy brassói könyvelő, az akkor 52 éves Ioan Stoica tervelte ki és hajtotta végre, ám két hónap alatt a vállalkozás akkorára dagadt, hogy meghaladta a „Vezér” lehetőségeit, így Kolozsvárra költöztette a céget, amely 1992 áprilisában jött létre mindössze 100.000 régi lejből (ez akkoriban kb. 500 dollárt ért). A Caritas fellegvára Kolozsvár lett – 1992 nyaratól számítva lakosságának többszöröse fordult meg, eleinte a központban, majd később a sportcsarnok környékén. Ők voltak a „betétesek”, az eleinte „nyertesek”, illetve a későbbi „vesztesek”. Mivel a hírhedt Gheorghe Funar, a város akkori polgármestere is lelkes híve és támogatója volt a Caritasnak, eleinte Kolozsváron a prefektúra épülete adott otthont a pénzbegyűjtő irodának, majd a Szamos-parti, régi sportcsarnok. 1993-ban elképesztő jelenetek játszódtak ott és a környéken, a jelenségre a nyugati sajtó is felfigyelt. Gheorghe Funar-nak akkoriban nem kevesebb volt a célja, mint Románia elnöke lenni – azt már 1993-ban beígérte, hogy amennyiben megnyeri a következő választást, Ioan Stoica lesz a pénzügyminisztere.

Mai ésszel elképzelhetetlen azt felfogni, hogy akkoriban hogyan lehetett ezt a jelenséget komolyan venni, de tény, hogy a befizetés után három hónappal az összeg nyolcszorosát ígérte „vissza” a Caritasnak

elnevezett vállalkozás, és körülbelül egy évig ezt tényleg meg is tudta tenni, eleinte szinte mindenki megkapta a pénze nyolcszorosát három hónap múlva, a kiemelt ügyfelek (politikusok, rendőrök, katonatisztek, befolyásos emberek) esetében pedig soron kívül is volt „pénzosztás”, nem beszélve arról, hogy az alvilág, a bűnözők is egyre többet fektettek be a „cégbe”, így nekik is érdekük volt az olyanok elhallgattatása, akik beleköphettek a levesbe. Például az akkori kolozsvári és bukaresti sajtó is egyre többször tett fel aggasztó kérdéseket a „vállalkozással” kapcsolatosan. A Caritas „sikeréhez” az

A sportcsarnokban „tárolták” a pénzt

„Míg Funar és Stoica ügyes, zsebünk sose marad üres...” – tartotta a másik akkori rigmus, és ez az „ügyesség” elképesztő méreteket öltött: a Román Nemzeti Bank kormányzója, Mugur Isărescu évekkel későbbi becslése szerint, az ország akkori készpénzállományának egyharmada(!) került be a Caritas rendszerébe, ez úgy egymilliárd dollárt érő készpénz lehetett, lejben. Ezt fizikailag úgy kell elképzelni, hogy a kolozsvári sportcsarnok padlóján a szószoros értelmében bálákban álltak

fel kellett utazni Kolozsvárra, ki kellett állni a sort, és be kellett adni a készpénzt, amiről nyugtát kapott a „befektető”.

Amikor az első hírek felröppenetek arról, hogy a Caritas nem mindenkinek tudja a megnyolcszorosított összeget kifizetni, az utcai tüntetéseket megelőzendő, Ioan Stoica a sportcsarnok melletti stadionban (ez a mai Aréna helyén állt) hatalmas gyűlést szervezett, körülbelül 25 ezer ember lehetett ott. Ezen Gheorghe Funar is felszólt, és ketten mindenkit megnyugtattak afelől, hogy az ígéretet tartják, tehát a pénzt mindenki megkapja – ezzel pe-

felelő (rég) lejt tett ki. Dan Pascariu közgazdász, bankár 35% és 50% közé teszi azon romániai háztartások számát, amelyek érintve voltak a Caritas-jelenségben. A New York Times akkori becslése szerint a piramisjáték egy és ötmilliárd dollár közötti összeget mozgatott meg. Habár a nyugati és a hazai sajtó is jelezte, hogy fizikailag, a készpénz mennyiségének ismeretében, lehetetlen lesz a nyolcszoros visszafizetéseket tartani és minden bizonnyal csőd lesz a vége, Románia kormánya csak a Caritas összeomlása után tiltotta be az ehhez hasonló pénzügyi csalásokat. Mindezt annak ellenére, hogy a Văcăroiu-kabinet a sajtó mellett több forrásból is kapott arra jelzést, hogy hogyan működhet a kolozsvári pénzmosoda: az említett és feltehetően érintett SRI már 1993 elején jelentést készített a Caritasról, de Daniel Dăianu közgazdász, későbbi pénzügyminiszter is jelezte, hogy csalásról van szó. Az újkori Messiásként aposztrofált Stoica a cég prosperitását bizonyítandó szupermarketet nyitott Kolozsváron La Grand névvel. Kolozsvár igen kemény korszakát élte, például akkor került a mostani helyére az Avram Iancu-szobor, illetve a fellegvári kereszt is. A „könyvelő-Messiás” azonban 1994 januárjában egy olyan állítólagos hírt jelentett be, amely alapjaiban rengette meg a Caritas-birodalmat: egyelőre nem fizetnek senkinek, mert a cég kasszáját ismeretlenek feltörték és 95 millió lejt elloptak!

A csőd és a végzet: Stoica szegényként halt meg

A hurok szorulni kezdett, s habár a Szenátus módosítani akarta a Büntető Törvénykönyvet a piramisjátékok betiltására vonatkozóan, ezt akkor még 59-39 arányban leszavazta a testület. Bukarest prefektusa betiltotta a Caritasot a fővárosban és Ilfov megyében, erre Stoica a kifizetések megállításával és éhségstrájkjal való fenyegetőzéssel reagált. 1994 tavaszára egyre világosabb volt, hogy a piramisjáték bebukik és rengeteg, tízezrekben lesz mérhető az olyan károsultak száma, akik gyakorlatilag mindenüket elveszítik, annyira hittek a „játékban” – ebben az időszakban a károsultak szerint mindenki hibás volt, Stoica, a kormány, csak éppen ők nem, akik elhitték, hogy ez a rendszer így fenntartható.

1994. május 19-én a Mesagerul Transilvanban maga Ioan Stoica fogalmazta meg, hogy a Caritas „bezár”, de a pénzt mindenki megkapja, de alig néhány hét után, az év nyarára világossá vált, hogy a kifizetések nem fognak megtörténni. Ioan Stoicát augusztusban letartóztatták, 1995-ben hét év szabadságvesztésre ítélték, ám fellebbezése nyomán csökkentették büntetését, a börtönből 1996. június 14-én szabadult. Teljesen eltűnt a nyilvánosság

Ioan Stoica beszédet mond egy rendezvényen, tőle jobbra, a háttérben Gheorghe Funar

▼ ARCHÍV FOTÓ FORRÁSA: WWW.STIRIDECLUJ.RO

is kellett, hogy Ioan Stoica egy kolozsvári újsággal is együttműködött: a Mesagerul Transilvan minden nap közölte a sorra kerülők neveit, eleinte még nem is ábécé-sorrendben. Tulajdonképpen a prefektúra lapja volt, a szerkesztősége ugyanabban az épületben működött 1993 őszén, a nyerőlista 22 ezer nevet tartalmazott, a csődbejutás előtt egy hónappal a lap 44 oldalas volt.

a pénzkötegek, a fáma szerint a biztonsi örök úgy fociztak a teremben, hogy a pénzből raktak kapukat. Eleinte csak kolozsvári személyi igazolvánnyal rendelkezők tehettek be pénzt – voltak felső határok, előbb kettő, majd tízezer, majd húszezer lejt lehetett befektetni, a maximális „hozam” pedig 160 ezer lej volt. 1993 nyaratól pedig minden román állampolgár előtt ott állt a lehetőség, csak

dig újabb (tíz)ezreket húztak csőbe. Persze, ami késett, nem múlt.

Ami a számokat illeti, az évekkel későbbi becslések szerint mintegy 260 ezer romániai állampolgárt több tízmillió dollárnyi összeggel károsítottak meg a „játék” ötletgazdái és üzemeltetői. A Kft. 1994. augusztus 14-én jelentette be, hogy csődbe jutott, az akkori adósságállomány mintegy 450 millió dollárnak meg-